

LBRIS

We know
books

colectia arcadia

Editura NEUMA
Strada Libertății, nr. 188
Apahida, Județul Cluj

Editor: Andrea H. Hedeș
Coperta și DTP: Gelu Iordache

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Enea, Gela

Cartea de identitate critică / Gela Enea. - Apahida :
Neuma, 2022
ISBN 978-606-9610-55-8

821.135.1

Gela Enea

Cartea de identitate critică

Editura
NEUMA
2022

CUPRINS

<i>Cuvânt din partea autorului</i>	5
<i>Măștile de sub măști</i>	7
<i>Cine este omul negru</i>	13
<i>Fetele necunoscute ale Lucreziei</i>	18
<i>Un fel de poveste</i>	23
<i>Multiplacarea prin artă</i>	27
<i>Arta fraternității literare</i>	31
<i>Ubicuitatea divinității</i>	35
<i>Vom culege ceea ce semănăm</i>	39
<i>Poezia, ca o călătorie fără sfârșit</i>	44
<i>Iubirea între ieri și azi</i>	48
<i>Un perete în plus</i>	51
<i>Forța purificatoare a focului</i>	55
<i>În căutarea altor trupuri</i>	59
<i>Lumi dure în memorii fragile</i>	63
<i>Timpul nu se împarte la doi</i>	67
<i>Lumea ca teatru</i>	71
<i>Când zborul trece în umbra Poetului</i>	77
<i>Natura polimorfică a unui copil</i>	81
<i>Ora plecărilor definitive</i>	85
<i>În alb și negru</i>	89
<i>Între o execuție și alta</i>	93

<i>Neroul moral și lirica întoarcerii în timp</i>	97
<i>Puterea de ați recunoaște eul</i>	102
<i>Planeta celor buni</i>	106
<i>Poezia, ca spectacol existențial</i>	110
<i>Orele fără aripi</i>	114
<i>Alunecând pe un fir de viață</i>	119
<i>Valuri, poduri și înțelepți</i>	124
<i>Când se revarsă liric ghețarii</i>	129
<i>Două mâini și mai multe inimi</i>	133
<i>Poezia, fructul din paradisul cuvintelor</i>	136
<i>Pe hipodromul unui ludic asumat</i>	140
<i>Decalogul iubirii Anyei</i>	144
<i>Ipostaze poetice ale unui oraș-vitraliu</i>	148
<i>Vârstele pelerinajului sentimental</i>	152
<i>Un cetățean al lumii – POET</i>	156
<i>Poezia în ținută festivă</i>	160
<i>Ochiul care refuză întunericul</i>	164
<i>Un tramvai liric</i>	168
<i>Drum în doi</i>	172
<i>Chemări și semne poetice</i>	175
<i>Ape, valuri, captivități</i>	180
<i>Femeie răscolind amurgul</i>	184
<i>Aritmetica poetică a cifrei 3</i>	187
<i>Un altfel de drum al Damascului</i>	191
<i>Consistența poetică a umbrelor</i>	194
<i>Între veghe și somn</i>	198
<i>Destine și răzvrătiri în lumea de aici și de dincolo</i>	204
<i>Metamorfozele „Generației '90”</i>	210
<i>Dumnezeu, îngerii și Ela</i>	215

<i>Decoct de ierburi otrăvite sau graba unor treceri prin lume</i>	219
<i>Pentru cinei sătul de singurătate</i>	224
<i>Visul care poate fi divin</i>	228
<i>Ce rămâne după noi</i>	233
<i>Nirvana mai poate să aștepte</i>	236
<i>Arta de a ști să te minunezi de viața personajelor</i>	239
<i>Ana nu minte</i>	242
<i>Supremația cuvântului</i>	243
<i>Anchilopetica lui Ioan Mateiciuc</i>	248
<i>Când Poezia învinge capriciile tăcerii</i>	251
<i>Focul purificator al Poeziei</i>	255
<i>Călătorie prin interiorul ființei</i>	259
<i>Poezia scrisă pe tastatura interioară</i>	263
<i>Când cerul poeziei este tangibil</i>	267
<i>Cuvinte încâtușate & pledoaria pentru libertate</i>	270
<i>Când sentâmplă să fii însetat de poezie</i>	273
<i>Dorul de verde al Poeziei</i>	276
<i>Viața la cea mai înaltă temperatură</i>	278
<i>Metafora spațiului închis în poezia Danielei Varvara</i>	285
<i>Viață și poezie în Extrasenzorialul Ileanei Popescu-Bâldea</i>	289
<i>Vinovat e cel ce vâna idealul</i>	293
<i>Visele își țin echilibrul</i>	296
<i>Unde suntem când nu (mai) suntem</i>	299
<i>Cine oficiază Recviemul</i>	303
<i>Depart, dar nu foarte departe, de țara cu dor</i>	308

Măștile de sub măști

Intertextualismul câștigă teren în literatura contemporană, permițând atât autorului, cât și personajelor să împrumute din recuzita altor personaje nu numai fapte de limbaj, ci și de gândire și de acțiune.

Subintitulată „comedie în 18 scene”, piesa lui Horia Gârbea, *Ultima iubire a lui Cezar*, se înscrie în rândul creațiilor care valorifică tehnica intertextualismului, aspect remarcat și de Mircea Ghițulescu din care citez: „Horia Gârbea scrie ceva foarte ingenios care ține deopotrivă de dramaturgie și de literatura comparată”.

Despre Horia Gârbea sunt multe de spus, în sensul aplombului cu care se mișcă în cultura noastră și spun cultură, incluzând nu numai ceea ce ține de literatură, iar aici includ, evident, dramaturgia, proza, poezia, critica și eseul, dar și zona de animator ori chiar de sfătuitor al mai tinerilor scriitori, organizând lansări de carte, întâlniri de cenaclu, până la urmă, citându-l pe Antoine de Saint-Exupery, Horia Gârbea are vocația prieteniei: „Devii răspunzător de-a pururi pentru ceea ce ai îmblânzit. Tu ești răspunzător de floarea ta”.

Dar să revin la piesa subintitulată comedie, deși umorul nu este nicidecum unul bonom, are mai mult decât sarcasmul caragialian, are tușa grotescului, căci viața se consumă pe scenă, în culise și cabine, și în afară ca „o

piesă”, după cum ne încredințează un personaj, iar actanții, ca să fie și mai credibili sunt, cu o singură excepție, de meserie, actori.

Până la urmă nici eroina exceptată, „civilă”, nu scapă de atracția fatală a teatrului.

Premiată la Concursul de comedie românească, organizat de Teatrul de Comedie, în anul 2019, *Ultima iubire a lui Cezar*, s-a bucurat și de aprecierea altui juriu de specialitate, căci Sinopsisul și primele scene ale piesei au fost nominalizate și au intrat în selecția finală de cinci texte la Concursul de dramaturgie din cadrul Festivalului Dramaturgiei Românești organizat de Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara, în anul 2017, concurs din care autorul s-a retras, devenind, între timp, director de teatru.

Horia Gârbea inserează o succintă prezentare a statutului celor cinci personaje, patru actori și o „civilă”, care formează un „pentagon amoros”, ceea ce ne propune dramaturgul întărește convingerea că Teatrul trecut în viață îi păcălește și își arată modul magic de a fi mai adevărat decât existența reală. Traducerea fragmentelor din teatrul clasic îi aparține aceluiași Horia Gârbea.

Înainte de primele replici facem cunoștință cu *Persoanele*, după cum la spune Horia, care sunt: Alma, Alexandru zis și Alex, Ana-Alinuța, Iuliu și Andrei, toți se-nvârt în jurul a treizeci de ani, cu câțiva în plus sau în minus, numai Iuliu, care este și profesor, a ajuns la șaiszeci și unu de ani, însă fără să-i arate și care și-a studiat (poate) timbrul vocal, ajungând să vorbească și în cotidian pe un ton de tragedian, asumându-și, probabil, identitățile jucate în diferite roluri ale teatrului clasic, mai ales pe cel al lui Caesar, de unde și titlul piesei.

Acțiunea, ne spune Horia Gârbea, „se petrece în zilele noastre”, cum altfel?

Ce se întâmplă, de fapt?

Ce provoacă râsul în primele scene ale piesei?

Evenimentele se reduc la un du-te-vino amoros, Alma o fi ea actriță celebră în rolul Cleopatrei, dar cine i-a dat primele lecții? Cine i-a fost Magistrul? Nimeni altul decât Iuliu, care l-a jucat pe Caesar și, cum fără ingredientul numit dragoste, rolul nu iese perfect, Alma devine amanta lui Iuliu, cam petrecut, totuși, față de tânăra actriță.

Dar nimic nu rămâne etern, apare în scenă Alex, care-l interpretează pe Marc Antoniu, apoi joacă și în Antoniu și Cleopatra, iar Alma-Cleopatra nu rămâne indiferentă față de noul partener, bărbat „atletic și ușor arogant”, dar mai presus de orice, bărbat la treizeci și doi – treizeci și patru de ani.

Scena 0 începe cu Iuliu interpretându-l pe Caesar, într-un monolog despre destinul unui adevărat erou: „Doar lașii mor de multe ori, cei brav/ Simt doar odată gustul morții. Eu/ Din câte lucruri stranii-am pomenit/ Găsesc cea mai ciudată frica morții/ Acel sfârșit prin care trecem toți./ Când ea va fi să vină, va veni”.

Prima didascalie amplă surprinde, pe de o parte, aplauzele publicului, la ieșirea din scenă a lui Iuliu, pe de altă parte, apariția Almei în cabina lui, cu gesturi tandre, materne aproape, cum ar fi faptul că îi aduce amantului cafeaua și papucii. Cuvântul care încheie didascalia, după primul monolog și care, pe parcursul lecturii textului, apare mereu în indicațiile regizorale este „Întuneric”, termen ce poate fi extrapolat dincolo de sensul său denotativ, așa că ne

putem gândi și la alte forme de întuneric, nu numai la cel exterior.

În scena 1 este surprinsă o discuție între amantii: Alma-Alex, într-un decor optimizat de șampanie și trandafiri. Dialogul celor doi devine relevant pentru dominantă lor de caracter: Alma, frivolă, bună de încercat mai multe paturi, de care Alex nu e străin, el, invidios pe Andrei, un actor mai tânăr, dar dornic de parvenire.

Interesant că acest dialog și multe altele din piesă conțin fragmente din rolurile pe care actorii le-au interpretat, se șterge orice graniță între limbajul uzual și cel asumat drept consecință a unui rol, patru personaje cu profesia de actor confundă sau își construiesc existența ca pe un teatru continuu.

E un tur de forță prin replici, gesturi teatrale, recuzită chiar, nu doar când personajele se află pe scenă, ci și în camera lor sau în pauzele petrecute prin alte încăperi. Alex are o nevastă ingenuă, la început, cotropită de „dosare”, o economișă care mai lucrează și acasă pentru firmă, dar asta nu pare să-i scadă vigilența cu privire la soțul ei, cel care aduce teatrul acasă, nu neapărat prin roluri și decoruri, ci și prin duplicitatea lui în căsnicie.

Când amanta Alma îl înșeapă cu privire la Ana, soția lui, schimbul de replici dintre cei doi e plin de o comicărie ce stârnește un râs amar cititorului, căci seamănă izbitor cu scene din viața de toate zilele, când e vorba de triumphi amoros:

„- ALMA: Ana! Ce simplu și decent. Ca o ie alb cu negru. Ce face Ana, Manolică?/ ALEX: Se zidește singură între dosare”.

Alex mai are niște reminiscențe de conștiință, nu a uitat cu totul când trăia de pe urma „dosarelor” Anei, nebagat în seamă de nimeni.

Aflăm că, ofuscată, Alma nu e o angelică, a fost plimbată de Maestrul Iuliu prin orașe occidentale, în timp ce Alex nu uită că, în timpul acela: „Mâncam parizer și beam apă de la robinet și bere la plastic. „Civila” Ana vine din întâmplare să-și caute soțul la teatru, deși altfel nu apărea nici la premieră. Ea trece drept „o nimfă”, pentru Andrei, care o zăpăcește cu tot felul de replici învățate, când interpretează roluri, precum Richard III: „N-am cerșit/ Nici de la prieteni, nici de la dușmani./ Și limba n-a știut cuvinte dulci./ Dar frumusețea ta, acum, îmi duce/ Sufletul la cerșit, limba la vorbă”.

Într-o altă scenă, soții Alex și Ana își vorbesc cu subînțeleșuri, soțul fiind prins cu garda jos și încercând un sărut lipsit, evident, de pasiune. În arhitectura piesei este și o scenă mută, cea de la coafor, când Ana o studiază de sub cască pe Alma, despre care știe ce relații are cu soțul ei.

Piesa continuă cu o altă încrengătură amoroasă, Andrei-Alma. Nici de data asta nu lipsește din decor șampania.

Într-o întâlnire accidentală cu Iuliu, Ana, „civila” lui Alex intră la rândul său, în lumea teatrului, prin intermediul Magistrului, care o crede venită la casting. La afirmația ei că nu are talent, primește replica lui Iuliu: „Lasă, că-l înveți. Veniți la față-mi de femeie/ Și sugeți fiere, servitori ai crimei!”

În scena cu numărul zece, didascalia conține elemente nonverbale, pentru că această scenă este „pantomimă, pe muzică” și se bazează pe masca uzată a geloziei conjugale.

Acțiunea este susținută prin aceste dialoguri savuroase, cu învinuiri îmbrăcate în replici din piesele clasice, dar cu personaje desprinse din tabloul societății contemporane, la un moment dat chiar se face aluzie că fără partid și sprijin politic, nu faci carieră.

Finalul are ceva din tragedia antică. Gelozia devine imboldul crimei lui Iuliu, care scapă astfel de Andrei, însă sfârșește și el în duba poliției. Nici Alma nu se lasă mai prejos și-l otrăvește pe Alex.

Piesa se încheie cu o didascalie scurtă, dar sugestivă pentru destinul personajelor: „Întuneric total”.

Ritmul alert, tema imoralității personajelor care confundă viața cu teatrul, pe care-l practică, inserția replicilor din piese clasice, toate acestea fac din opera lui Horia Gârbea un reper în dramaturgia românească actuală.

Cine este omul negru

Toți avem în noi un om negru sau ar trebui să avem, spune în volumul *NIMBUS sau ritul neîmpăcării* medicul-scriitor, Călin Dengel.

Desigur că titlul acestei cărți apărute la Editura Neuma, în 2022, a avut asupra mea un impact: adică la ce se referă scriitorul cu acest *NIMBUS*?

Și de ce în *Lămuriri din partea autorului*, Călin Dengel crede că purtăm sau măcar ar trebui să purtăm în noi un om negru, sintagmă ce nu are cu nimic de-a face în privința rasismului, ci, mai degrabă, cred că e vorba despre efectul fumului introdus pe dinăuntru, cu voia, dar mai ales, fără voia noastră, însă cel mai bine îl definește chiar Călin Dengel: *Omul Negru reprezintă încarnarea conștiinței în contemporaneitate, în mediul urban postindustrializare (...)*

Dengel este frapant de la primele versuri, formal și semantic, jonglează cu anumite poziționări ale cuvântului în pagină, deci are în vedere și efectul vizual, dar, în final, valoarea unei cărți nu e dată neapărat de originalitatea formei, deși nu e de neglijat nici aceasta, ci de consistența mesajului și aici, Călin Dengel vine cu un plus de idei, justificându-și opțiunea prin faptul că trăiește în cel mai poluat oraș din România, Ploiești.

Versurile sunt deci, manifeste lirice, cu alte cuvinte, arte poetice în care contează relația scriitor – comunitate, iar în plan secund, legătura artistului cu propria creație.

În sens denotativ, termenul *Nimbus* se referă la un gen de nori intens cenușii, cu marginile sub formă de ciucuri și care aduc ploaie.

Problema este ce fel de ploaie? O scriitură pe aceeași temă am citi și în poemele Cameliei Iuiana Radu și ea este trăitoare în Ploieștiul cel poluat.

Dar la Călin Dengel abordarea diferă, el are un Dumnezeu contrafăcut, mai degrabă un Antihrist, dacă e să-l judecăm după ce daruri lasă ploieștenilor și nu numai: „Cred întru Unul Țiței Dumnezeu, Tatăl Atotrafinatul,/ Făcătorul benzenului și al asfaltului,/ văzutele tuturor și nevăzutele de plastic/ și întru Unul Domn Rafinat,/ Fiul lui Țiței Dumnezeu, Unul-Titrat,/ Carele din Țiței Tatăl S-a titrat mai înainte de toți vecii./ Benzen din Benzen, Rafinat adevărat din Țiței adevărat, rafinat,/ iară nu contrafăcut”.

Observ un câmp semantic dominat de termeni din sfera industriei de extracție și de prelucrare a țițeiului, n-aș fi crezut posibilă o resemantizare a acestui lexic, înnobilat, culmea, cu un lirism de bună calitate, chiar dacă, aproape în totalitate, caustic.

Greu de acceptat fatalitatea destinului, pentru că Dengel pare, la prima vedere, un ostaș care a depus armele, de vreme ce afirmă: „Aștept îmbălsămarea morților și polimerizarea ce va să vie”.

În poemul *Corpus Dei* Călin Dengel folosește monologul adresat și înțelegem în subsidiar că, deși folosește singularul, de fapt, vizează colectivitatea, acest pronume personal *tu* poate fi un pseudonim al fiecăruia dintre cei care își duc/ își cară existența asemenea unei poveri, sub spectrul otravei și falsului: „Zâmbește și tu, profilactic, învește-ți

inima în plastic,/ bucură-te că în Marele Rezervor, Țiței Tatăl dă pe dinafară”.

Originalitatea acestui autor rezidă în „martorii”, actanții pe care ni-i propune, pentru că aici e vorba de un fel de *transplant*, ca să folosesc un termen medical, că tot este medic autorul, un transplant de imagini, de idei, de sintagme ce vin din cu totul altă zonă decât cea cu care m-a obișnuit lecturile poemelor semnate de autori din generații diferite.

Iată un citat unde clișeu este pretextul mesajului: „Intră în rândul lumii, strigă propaganda./ Zâmbește cu toți dinții în aceeași ramă,/ îndemnă media./ Artificii, ambalaje și pâine mult prea albă,/ zilele ne sunt ca supozitoarele introduse forțat. (*Maledictum*)

Lectura poemelor mă duce cu gândul la *Inorogul din Istoria ieroglifică a lui Dimitrie Cantemir*, prin viziunea asupra Binelui și Răului, în ambele lucrări fiind vorba de ierarhii, de ranguri și de roluri, de conflicte mascate, la Dengel însă Răul este cel care guvernează.

Toate confesiunile poetului Călin Dengel nu sunt asezonate cu melancolie subțiri, nici cu râsul în batjocură.

Țițeiul – Dumnezeu are frați, are copii și nepoți, căci altfel, de unde apar UNU Rafinat, UNU Titrat, Bezen din Benzen, deci un fel de carnaval grotesc, unde participanții clovni se prefac a râde, dar sunt vindicativi și fatali.

Plămânii ciuruiți de acid înseamnă un *blazon*, de aceea concluzia nu poate fi decât aceasta:

„Drac mai mare ca insistența în eroare nu există”.

Poetul a trăit sarabanda planurilor cincinale de pe vremea comunismului, amintindu-și că: „Exista un singur

dumnezeu palpabil, cincinalul,/ acel zid înalt de la capătul minții”.

Un alt poem, o altă ipostază lirică: poetul face o rugăciune, vorba vine, în textul *Anti Pater noster*, pe care-l citez în întregime pentru bizareria acestei așa-zise rugăciuni, în fond, o ironie acerbă: „Tatăl nostru din portofelul vostru,/ sfințească-se numele Tău, vină corporația Ta,/ facă-se absorbția Ta,/ precum la centru,/ așa și în teritoriu./ Norma noastră cea de toate zilele/ dă-ne-o nouă astăzi/ și ne iartă nouă pierderile noastre,/ fiindcă și noi iertăm de frică/ tuturor șefilor ce ne greșesc nouă/ și nu ne duce pe noi în faliment,/ ci ne mântuiește de fiscul cel rău,/ căci ale Tale sunt multinaționalele,/ monopolul și profitul./ Domin!”

Când începusem să cred că toate titlurile sunt latinisme, dau și peste unul în limba franceză: *La republique*, având ca temă luarea în răspăr a democrației și a egalității de șanse, ca să folosesc o sintagmă uzuală: „Noi suntem republica,/ iar lumea este până unde/ vrem noi să știi că se află”.

Poemul *Cibo* este unul ce-mi pare mai blând în scrierea conștiinței, a convingerii că nimeni și nimic nu e infailibil, deci: „Meniul zilei este boală în toată regula,/ la mic dejun e suferință frecată cu suspin,/ prânzul vine cu paleație și speranță zadarnică,/ la cină ultima suflare în lumina de la căpătâi./ Câțiva scriu la desert, dar/ , cea mai bună măsură în masă ar fi/ învățătura de minte./ O dată la trei minute amintește-ți de șansa la/ viață,/ pentru că tic-tac, tic-tac, tic-tac/ și tuturor le este foame”.

În *Bărbat de ocazie* Călin Dengel încheie poemul cu o serie de întrebări retorice: „Mai contează/ că ești furat,/ înstrăinat,/ intoxicat, mințit?”

Un alt poem de stare tensionată, surprinsă la limită descopăr și în *Fortunatus* unde poetul afirmă: „Viața te îmbie cu adrenalină, ai fi un om bogat,/ ai cutreiera pajiștile alpine,/ orașele medievale, acoperișurile arse de lumina tropicalului”, dar de ce, dacă tot e vorba de adrenalină, nu ai cutreiera tu, cititorule, acest volum, din care aș putea cita mult mai multe poeme/ fragmente de poeme pentru ineditul lor, pentru mesajul percutant și sarcasmul ce învăluie discursul liric, asemenea unei țesături, până la urmă, autoprotectoare.